

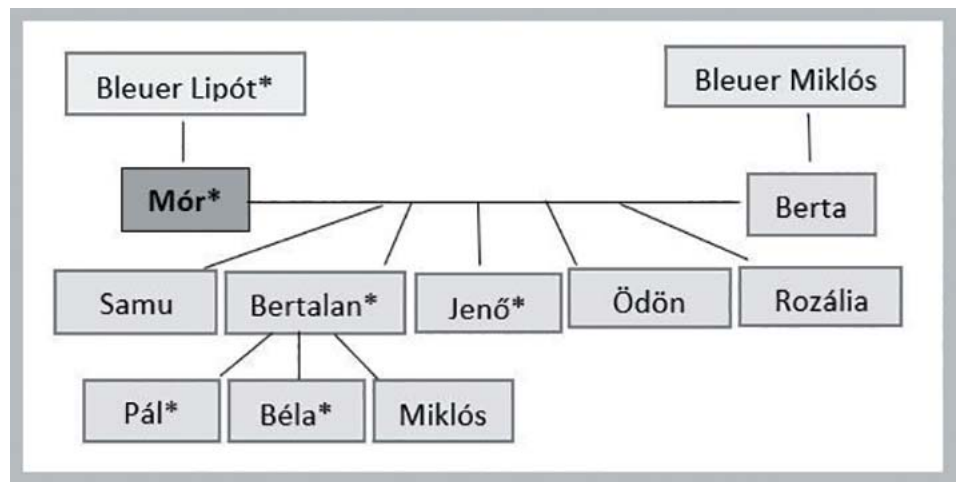
Egy szabolcsi földesúr: Bleuer Mór

Egy évvel ezelőtt kezdtem el kutatni a fiatalon elhunyt **Bleuer Rózsa** életét, kinek tehetségét csupán sírkövére vésett versei jelzik. Érzelmi indíttatású érdeklődésem egyre szélesebbé vált, amint újabb és újabb tagját ismertem meg e szerteágazó szabolcsi családnak, kik példamutató életvitelükkel maradandó értékeket teremtettek szűkebb és tágabb környezetükben. A Sófár hasábjain mutattam be a kivételesen karizmatikus nagykállói orvost és takarékpénztári igazgatót, **dr. Bleuer Miklóst**; a magyar igazságszolgáltatást tollával is szolgáló **dr. Bleuer Samu** ügyvédet; valamint a ma élő unoka, dédunoka visszaemlékezése alapján a rokonszenves, tehetséges ibrányi és szabolcsi földbirtokos **Bleuer – Benedek** családot, melynek négy tagja is a vészkor-szak áldozata lett. **Bleuer Mór**, akiről a következő írás szól, ez utóbbi családnak egyenesági fölmenője: nagyapja, illetve dédapja. Országos elismerést szerzett földbirtokos, Szabolcs megye fejlesztésén munkálkodó reformer, Ibrány hűséges lokálpatriótája, és nem utolsósorban a családi hagyományokat követő, jótékonyágáról híres adakozó.

A Bleuer család a XIX. század közepe táján került Ibrányba. Mór édesapja, Leopold először földbirtokos volt a faluban, majd megvásárolta a korábbi földesúr, Ibrányi Ferenc birtokának egy részét, s innen kezdve a saját földjein gazdálkodott. Birtoka az 1870-es évek végén már 1480 kataszteri holdat tett ki.¹ Fiai az ő hivatását folytatták: Sámuel Bujon, Mór és Lajos Ibrányban gazdálkodott, de életvitelszerűen csak Mór élt a faluban, Lajos Nyíregyházán lakott.

Bleuer Mór 1839-ben született, s 1865-ben vette feleségül unokatestvérét, dr. Bleuer Miklós legidősebb lányát, Bertát, akivel példásan szép házasságban élt. Házasságkötésük 25. évfordulóján nagy ünnepség keretében (melyen nem csupán a család, de Ibrány apraja-nagyja is részt vett) megismételték fogadalmukat, és a zsidó házaspárt – meglehetősen formabontó módon – a berceli református lelkész adta újra össze. A díszében résztvevők számára természetes volt, hogy – a házigazda indítványára – egy nagyobb összeget adományoztak a helyi izraelita iskolaház megvételére.²

Mórnak és Bertának hat gyermeke született: Samu, Bertalan, Anna, Jenő, Ödön és Rozália (Lilly). Anna két évesen meghalt, sírköve az ibrányi temetőben áll. Samu budapesti ügyvéd lett, Bertalan és Jenő tanulmányaik befejezése után Ibrányban maradtak a földbirtokon, Ödön pedig mérnöknek tanult, s a fővárosban voltak vállalkozásai. Cégének kivitelezésében készült el pl. a nyíregyházi Takarékpálota, de vasútvonalak építése is fűződik nevéhez. Lilly Budapestre ment férjhez, s egy közgazdasági cikke bizonyítja, hogy ő is magas képzettséget szerzett.



Bleuer Mór sokoldalúan művelt ember és iskolázott mezőgazda volt. Ez utóbbit nem csupán írásainak szakmai színvonala igazolja, de az a tény is, hogy gr. Lónyay Menyhért⁴ rétközi uradalmának egy időben ő volt a jószágfelügyelője, 1884-ben pedig a kormányzat kinevezte a bogdányi járás állandó gazdasági tudósítójának.⁵ Írásából kiderül, hogy rendkívül problémaérzékeny és – ma úgy mondanánk – innovatív szakember volt, aki nem csupán saját birtokának fejlesztése ügyében munkálkodott, de lépten-nyomon rávilágított egy-egy javaslatának a magyar gazdaság egészére kiható előnyeire. Egyik ilyen munkája a turfa (tőzeg) ipari és mezőgazdasági hasznosításáról szól, mely önálló könyvként is megjelent,⁶ de többször publikált e témában a Nyírvidék és más lapok hasábjain is.

Ibrányban – így az ő birtokán is – a Tisza szabályozása előtti időkben nagy területeken lúp, ingovány volt, melynek maradvá-

nyaként a talaj felszíne alatt tőzegréteg húzódott. Bleuer Mór az elsők közt volt, aki – főleg a német tapasztalatok alapján – föllismerte a tőzeg nemzetgazdasági hasznát. Saját birtokán is nagy lehetőséget látott e kincsnek a kiaknázásában, mert pl. az almóznál helyettesíteni lehetett vele a szalmát, melyből a szabolcsi vidéken sosem termelt elegendő, ezenkívül fertőtlenítő anyagként és tüzelőként is föl lehetett használni a tőzeget. Bleuer Mór nagy érdeklődéssel, nyitottsággal kezdte tanulmányozni a témát. Idehaza megkereste az ebben jártas szakembereket, ajánlásuk alap-

ján elolvasta a föllelhető német és magyar szakirodalmat, majd elhatározta, hogy elutazik külföldre, hogy személyesen is lássa, hogyan működik a turfaipar. Bécsbe, majd Münchenbe utazott, s tanulmányútjáról hazatérve az ibrányi birtokon ő maga is belevágott a turfa hasznosításába. Tapasztalatait – a kiemelésről a fölhasználásig, a munkaeszközöktől a költségekig – a legapróbb részletekre kiterjedő pontossággal írta le.⁷ Bántotta, hogy bár a kormány is belátta, hogy ennek az anyagnak számos előnye van, a magyarországi turfaipar megteremtésének ügye nagyon lassan ment előre: „...ideje már, hogy a tervelgetés teréről a cselekvés terére lépjünk”⁸ – írta.

A megvalósulásnak azonban ezen a vidéken volt egy másik akadály: a szállításhoz szükséges szabolcsi utak rendkívül rossz állapota, illetve az ártéri vicinális vasút hiánya. Bleuer Mórnak e probléma megoldására is voltak javaslatai, amint ez kiderül a fent említett cikkéből, valamint Lónyay Menyhértnek sok évvel korábban hozzá írott leveléből, melyet – a téma újra napirendre kerülése miatt – 1896-ban megjelentetett a Nyírvidék.⁹ Bleuer Mór ekkor már két éve az ibrányi temetőben nyugodott. (A megálmodott kisvasút végül 1905-ben készült el.)

¹ Hegedűs Dezső – Szurdoki Miklós, A rétközi Ibrány. 2. kiadás. Ibrány, 2000. 42., 150.

² Nyírvidék, 1890. márc. 30.

³ A nagyüzemek és a kormányzat. Szociálpolitika Szemle, 1912. 2. évf. 21.sz. 318-319.

⁴ Gr. Lónyay Menyhért (1822–1884) politikus, miniszterelnök, publicista, az MTA tagja.

⁵ Budapesti Közönlöny, 1884. márc. 5.

⁶ A turfa mezőgazdasági és ipari használata. Révai Kiadó, Budapest, 1890.

⁷ A turfa-iparról. Emlékirat Kállay András főispán Úrhoz. Nyírvidék, 1891. febr. 15., márc. 1., 8., ápr. 5.

⁸ A tőzegről. Földművelési Értesítő, 1892. okt. 16. 1097-1099.

⁹ Nyírvidék, 1896. máj. 24.

Ennek a vidéknek egyik fő mezőgazdasági profilja volt a dohánytermesztés. Bleuer Mórnak – mint dohánytermelő földbirtokosnak – ezzel kapcsolatban is voltak reformelképzelései, melyeket egy 1869-ben megjelent könyvében („*Dohány-egyedárusági reform*”) publikált. Rá jellemzően a könyv tiszta jövedelmét az MTA alapítójának gyarapítására ajánlotta fel.¹¹ A témával kapcsolatos szakértelmének más forrásokban is lehet tanúbizonyságát találni. Ilyen például a Nyírvidék mellékletében megjelent „*Dohány-termelésünk és az egyed-árúság*”¹² c. írása, melyben nagy rálátással, szakértelemmel és precizitással – számos logikus és indokolt változtatást javasolva – foglalkozik a dohányültetéstől a -beváltásig tartó munkafolyamat minden apró fázisával, esetleges problémáival.

Bleuer Mór tagja volt több olyan testületnek, bizottságnak is, mely Szabolcs megye gazdasági fejlesztését szolgálta. Az üléseken való felszólalásaiból nagy felelősségérzet, naprakész tájékozottság derül ki, és nem utolsósorban az, hogy szinte minden fölvetődő problémára voltak megoldási javaslatok.¹³ Ahogyan nekrológiájában is olvashatjuk, külön szívügye volt a Felső-szabolcsi Tiszai Ármentesítési Társulatban való tevékenység. S nem csupán a társulati üléseken, de árvizek idején a helyszínen is kivette részét a munkából. Az 1888-as árvízveszély idején például ő volt a térség vészbizottsági elnöke.¹⁴

Édesapjához és a család többi tagjához hasonlóan ő is nagyon sokat jótékonykodott. Nevét megtaláljuk országos listákon (pl. pénzt adott a bukaresti református templom építésére vagy a vagyontalan honvédözvegyek és -árvák javára¹⁵), a legtöbbször azonban a megyében, de főleg Ibrányban támogatott nemes célokat és szegény embereket. Egy nagyobb összeggel járult hozzá (édesapjával együtt) a Szabolcs megyei gyermekmenhely létesítéséhez,¹⁶ s az ő kezdeményezésére lett Ibrányban izraelita iskola. De pénzjuttalommal ösztönözte az ibrány református elemi iskolásokat is a szorgalmas tanulásra.¹⁷ Kemény teleken fűteni való szalmát osztott szét a szegény lakosok között, az 1893-as kolerajárvány idején pedig két társával együtt ingyenes gyógyszerekkel és erősítő táplálékkal látta el a betegeket.¹⁸ „*A Bleuer család túltett e kor más földbirtokosain humanitárius ténen*” – olvashatjuk Hegedűs Dezső és Szurdoki Miklós Ibrányról szóló könyvében. Ennek egyik legszebb példája az első ibrány óvoda megalapítása. A Bleuer Lipót és Mór által létrehozott óvodaalapból a család 1890-ben megvásárolt egy épületet a felekezeti nélküli kisdedővő számára. Eleinte nyári óvodát működtettek itt, majd egyéb célokra is használták. Végül a Bleuer család 1911-ben átalakította az épületet, és mindennapos községi óvoda lett belőle. Évtizedeken át nagyon sok ibrányi kisgyereknek adott második otthonot, mígnem 1996-ban lebontották. Az emléktábla, mely az óvoda falán állított emléket az adományozóknak, most az ibrány helytörténeti múzeumban látható. Bleuer Mór végrendeletében azonos összeget hagyományozott a kisdedővő fejlesztésére és az izraelita elemi iskolába járó szegény gyerekek tandíjára. Pénzt hagyott ezen kívül a szegényalpra, a szegények közötti azonnali szétosztásra, valamint egy nagyobb összeget a 10 évnél régebben nála szolgáló cselédeire.¹⁹

Ibrányban mintaszerű jelenség volt, ahogyan a keresztény és a zsidó közösség együtt, egymást segítve élt. Mint fentebb láttuk, Bleuer Mór felekezetre való tekintet nélkül támogatta a falu szegényeit, iskoláit, óvodáit. A hála azonban nem maradt el a falu részéről sem, ezt bizonyítja egy szép történet. Az ibrány zsidó hitközség 1893-ban elhatározta, hogy templomot épít. Önerőből



Az emléktábla, amely az azóta elbontott óvoda falán állt

azonban ezt nem tudták volna megvalósítani, de „*Ibrány községének keresztyén vallású gazdaközönsége hozzá járult e szent célhoz azzal, hogy négy vasúti kocsit terméskövet szállítottak Kemecseről és az építkezésre szükséges fának hazaszállítását is ígérték*” – adja hírül a Nyírvidékben Bleuer Mór hitközségi elnök és Boschán Jakab alelnök.²⁰

Bleuer Mór már nem érte meg az izraelita vallás törvényes egyenjogúsítását, de ő és hittársai megkapták ezt jóval korábban Ibrány lakosaitól. S meggyőződése, hogy ebben elvitathatatlan szerepe volt ennek a nemes szívű földesúrnak, aki egész életével bizonyította, ami a nekrológiájában is áll: „*Igaz ember volt a legnemesebb értelmében a szónak.*”

Hosszas szenvedés után élete 55. évében hagyta itt ezt a világot, melynek jobbításán, boldogításán egész életében fáradozott. Temetésén a nyíregyházi izraelita hitközség gyászzenéje után Szikszay András református lelkész tartott gyászbeszédet. Szerető családja, rokonsága, barátai, tisztelői és a falu lakossága harangzúgás mellett kísérték koporsóját a zsidó temetőbe.²¹

Utóhang

Az ibrány birtokot Bleuer Mór két fia, Bertalan és Jenő vette át, majd Bertalan korai halála után az ő részét özvegye, majd az ő két fia, Pál és Béla tette egyre virágzóbbá, modernébbé. Pál fiatalon meghalt, így Béla a szakolyi birtokával párhuzamosan felügyelte az ibrány gazdaságot is. Jenő, aki szintén gyönyörűen prosperáló gazdaságot vezetett, 1934-ben beköltözött Nyíregyházára, de 1943-ban bekövetkezett halála után Ibrányban temették el. Béla élete 1944-ben a melki haláltáborban ért véget...

Nyíregyháza, 2017. november 10.

Urbán Terézia

¹⁰ Az egyedáruság az államnak azt a jogát jelenti, hogy dohányt csak az állam engedélyével szabad termelni és csak neki eladni.

¹¹ Akadémiai Értesítő, 1869/5. 176.

¹² Nyírvidék, Gazdasági Értesítő. A Nyírvidék melléklete, 1885. máj. 3., 17., 31., júl. 5., aug. 2.

¹³ Pl. Nyírvidék, 1885. márc. 1.

¹⁴ Nyírvidék, 1888. márc. 24.

¹⁵ Protestáns Iskolai Lap, 1866. ápr. 1., Budapesti Közlöny, 1878. márc. 29.

¹⁶ Nyírvidék, 1885. ápr. 12.

¹⁷ Nyírvidék, 1893. júl. 16.

¹⁸ Nyírvidék, 1881. jan. 8., 1893. dec. 24.

¹⁹ Hegedűs Dezső – Szurdoki Miklós, A rétközi Ibrány. 2. kiadás. Ibrány, 2000. 88-89.

²⁰ Nyírvidék, 1893. júl. 2.

²¹ Nyírvidék, 1894. febr. 25.